

I. Ю. Шкільська
Тернопіль

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МАНІПУЛЯТИВНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ)

Сьогодні в літвістиці набули актуальності праці, присвячені проблемі виявлення диференціальних відмінностей мовлення комунікантів за статевою ознакою, що містять як універсальну (притаманну обоє статям), так і спеціальну (характерну або для чоловіків, або для жінок) інформацію. Роль гендерного чинника в системі мови й мовлення, специфіку конструювання гендеру в дискурсі, окремі особливості стратегій і тактик мовленнєвої поведінки представників чоловічої та жіночої статі досліджували A. Pauwels, A. Weatherall, M. Hellinger, H. Bussman, D. Cystal, N. Wolfson, D. Tannen, Ch. Kramer, J. Holmes, I. Jespersen, R. Lakoff, R. Herbert, B. Nykiel-Herbert, A. Jaworski, B. Miemietz, H. Blaszkowska, G. Koniuszaniec, M. Karwatowska, I. Szpyta-Kozłowska, A. Kirylinna, O. Zemьka, O. Toroшко, M. Toroднікова, A. Мартинюк, O. Петренко, E. Ісаєв, I. Серова, Л. Вахнева, O. Бессонова, I. Морозова, Л. Синельникова, Л. Богданович та ін.

Однак незважаючи на зростаючу кількість мовознавчих студій, у яких з'ясовується специфіка мовлення жінок і чоловіків, до сьогодні не дослідженим є гендерний аспект маніпулятивної стратегії позитиву мовної реалізації суб'єктом впливу мети, спрямованої на одержання вигоди чи бажаного результату шляхом повідомлення адресату приємної для нього інформації. Це зумовлює актуальність нашої наукової розвідки.

Мета статті – дослідити гендерний аспект основної тактики маніпулятивної стратегії позитиву – тактики підвищення значимості співрозмовника, зокрема з'ясувати гендерні особливості маніпулятивно спрямованих експресивів.

Матеріалом дослідження послужила картотека, що налічує понад 3000 фрагментів текстів із висловленнями, що містять комунікативні події – факти здійснення маніпулятивного впливу шляхом повідомлення слухачу приємної для нього інформації, укладена методом суцільної вибірки з художніх текстів української літератури XIX–XXI ст. загальним обсягом

55022 сторінок. До аналізу залучалися також записи усних висловлень носіїв української мови.

Уявлення про систему ролей, стосунків, стереотипів поведінки, прийнятих між чоловіками і жінками в певному соціумі, відображаються в понятті «гендер», що розуміється як результат трансформації біологічних категорій жіночої та чоловічої статі в соціальні категорії жінок і чоловіків.

За спостереженнями психологів та мовознавців, чоловіки відрізняються від жінок прагненням домінувати в бесіді. Специфічними рисами їх мовленнєвої поведінки є наполегливість, вимогливість, авторитарність, намагання захопити ініціативу в розмові. Чоловіки частіше, ніж жінки, переривають співрозмовника, стежать за тим, щоб він не відхилився від теми розмови. Жінки ж націлені на гармонійне спілкування. Їх мовленню притаманні зацікавленість, увага до комунікативного партнера, доброзичливість, м'якість, делікатність, низька категоричність. Жінки більше здатні підтримувати діалог, частіше висловлюють солідарність зі співрозмовником і погоджуються з ним. —цілому, жіноча стратегія може бути описана як стратегія солідарності (cooperative), відмінна від змагальної чоловічої стратегії (competitive)¹.

Результати гендерних досліджень стратегій увічливості показали, що жінки ввічливіші за чоловіків, більшою мірою дотримуються правил мовленнєвого спілкування² і надають перевагу стратегіям позитивної ввічливості, тоді як чоловіки частіше послуговуються стратегіями негативної ввічливості, акцентують увагу на засвідченні поваги до статусу співрозмовника³.

Жінки вживають більше зменшувальних суфіксів, частіше називають комунікативного партнера на ім'я і в цілому використовують більше контактостановлюваних мовленнєвих дій⁴. Багато місця в жіночому мовленні займає фатичне спілкування. Це зумовлюється тим, що жінки вважають себе відповідальними за підтримання міжособистісних контактів.

Гіперболізована експресивність, функціонування слів-інтенсивів, вишуканість, ексцентричність, перенасиченість епітетами і метафорами, часте використання вигуків — ознаки жіночого мовлення. У ньому

¹ І. Г. Серова, Гендерные стратегии речевого поведения и проблемы самоидентификации / И. Г. Серова, в: Язык как функциональная система, Тамбов 2001, с. 152

² А. П. Мартынюк, О реализации принципа вежливости в речи женщин и мужчин, в: ВХУ, № 339: Человек и речевая деятельность, Хариков 1989.

³ Напр., Holmes J. Women, Men and Politeness, London 1995

⁴ О. Г. Подлегаева, Понятие мужской и женской речи в теории лингвистики гендерных субкультур, в: Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філологічні науки, Луганськ 2007, № 8, с. 92

концентрується на чоловічому мовленні⁵ та зникає рисами, притаманними

Мовленням. У мовопородженні неологізмів, наприклад, суто з «чоловічого

Мовленням завуальовані висловлювання

Однак мовленнєва стратегія, перш за все, непрямомовна

Особливо це помітне в чоловічому спілкуванні з вищим статусом спілкуються частіше удаються частіше до статі.

У сфері мовлення — гіпотаксис — використання вищих частотніших в мовленні представлено в мовленні комунікативних

Серед мовленнєвих еліптичних

⁵ Там же, с. 152

⁶ Е. А. Зенгер, Тайгородская М. И., в: Язык как функциональная система, Тамбов 2001, с. 152

⁷ Мартынюк А. П., в: ВХУ, № 339: Человек и речевая деятельность, Хариков 1989.

⁸ O. Jespersen

⁹ D. Tannen

р. 41

¹⁰ Александров, в: Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філологічні науки, Луганськ 2007, № 8, с. 92

концентрується велика кількість емоційно оцінної лексики, тоді як у чоловічому мовленні опірна лексика відзначається стилістичною нейтральністю⁵ та зниженістю⁶. Лейоративність лексики, фамільярність уважаються рисами, притаманними мовленню чоловіків.

Мовлення жінок більше тяжіє до норми, ніж мовлення чоловіків⁷. У мовопородженні жінки відзначаються консервативністю, унікають неологізмів, натомість як мовні новоутворення виникають, здебільшого, суто з «чоловічої ініціативи»⁸.

Мовленнєва поведінка чоловіків характеризується прозорістю, жіноча – завуальованістю⁹. Відтак, у мовленні представниць жіночої статі непрямі висловлювання частотніші, ніж у мовленні чоловіків.

Однак маніпулятивна стратегія позитиву, як і інші маніпулятивні стратегії, передбачає приховування мовцем мети здійснення впливу, тому непрямотоворіння тут притаманне як жінкам, так і чоловікам.

Особливо часто непрямі позитивнооцінні висловлювання мають місце в чоловічому мовленні в ситуаціях фірму та ситуаціях ділового спілкування (переважно при звертанні нижчого в посаді чи за соціальним статусом співрозмовника до вишого). Жінки до непрямих експресивів удаються частіше під час спілкування з чоловіком, ніж з адресатом своєї статі.

У сфері синтаксису жінки надають перевагу партаксису, а чоловіки – гіпотаксису. В мовленні чоловіків простежується стійка тенденція до використання простих реченнєвих одиниць. За спостереження-використанням В. Александрової, речення, що містять заперечення, в 1,5 рази частотніші в мовленні чоловіків. Це пояснюється більшою категоричністю представників сильної статі¹⁰. Висловлювання питальної форми в мовленні жінок зустрічаються двічі частіше, ніж у мовленні комунікантів-чоловіків.

Серед мовознавців точиться дискусія щодо гендерної маркованості елітичних висловлювань: одні вчені вважають їх притаманними

⁵ Там же, с. 94
⁶ Е. А. Земская, Особенности мужской и женской речи, в: Земская Е.А., Китародская М.В., Розанова Н.И. Русский язык в его функционировании. Коммуникативно-прагматический аспект, Москва 1993, с. 122; О. Л. Бессонова, Опічний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти: автореф. дис. ... д-ра філол. наук, Київ 2003, с. 20
⁷ Мартынюк, вказ.тв., с. 91
⁸ O. Jespersen, Language: Its Nature, Development and Origin, Heidelberg 1925, p. 221
⁹ D. Tannen, You just Don't Understand: Women and Men in Conversation, New York 1990, p. 41
¹⁰ Александрова В.Л. Структурно-синтаксическое кодирование информации мужчинами и женщинами, в: Актуальні проблеми металінгвістики, ч. 1., Черкаси: 2003, с. 71

висловлень
поведінки,
вважаються
біологічних
чоловіків.
відрзняю-
рисами їх
ритарність,
ніж жінки,
хлився від
к мовленню
партнера,
ст. Жінки
дідарність зі
атерія може
дмінна від
оказали, що
ся правила
позитивної
ями негати-
до статусу
е називають
більше
в жіночому
і, що жінки
обистісних
-інтенсивів,
метаторами,
в. У ньому
підентифікації
пін и мужчин,
п. 41

чоловічому мовленню¹¹, інші – жіночому¹². Повтори й обірвані конструкції, розчленовані питання й окличні речення однозначно приписують жінкам¹³.

У маніпулятивній стратегії позитиву мовці обох статей з однаковою частотністю вживають еліптичні висловлювання, вдаються до повтору й недомовок.

За результатами досліджень компліментарних висловлювань в англійських культурах, найчастіше адресатами й адресантами компліментів виступають жінки, що вчені пояснюють позитивним ставленням представниць жіночої статі до компліментарних висловлювань. Найчастотніші компліменти жінок жінкам, далі в порядку зменшення частотності – компліменти жінок чоловікам і компліменти чоловіків жінкам. Найменшою за чисельністю, на думку вчених, є група компліментів чоловіків чоловікам¹⁴.

Здійснений нами аналіз показав, що кількість маніпулятивно спрямованих компліментарних висловлювань, мовцем у яких постає особа чоловічої статі, істотно більшою порівняно з тими, що висловлюються жінками: 84% проти 16%.

Суттєве переважання компліментів, висловлених чоловіками з метою здійснення маніпулятивного впливу, частково можна пояснити тим, що в оцінюванні виявляється прагнення представників чоловічої статі до домінування, лідерства: «якщо хтось дає позитивну оцінку, то іншого разу він може дати і негативну - сам факт оцінювання передбачає перевагу»¹⁵.

У маніпулятивній стратегії позитиву компліменти, адресовані чоловіками чоловікам, домінують над висловлюваннями, адресованими жінкам (71% проти 29%). Це дає право поставити під сумнів стереотип щодо чоловічої нечутливості до компліментів та їх негативного сприймання.

Цікаво, що з висловлювань, адресованих чоловіками жінкам, на ситуації флірту припадає лише 38% (на інші – відповідно 63%). Це дозволяє зробити припущення, що в міжгендерній комунікації маніпулювання здебільшого націлене на одержання матеріальної чи іншої вигоди, а флірт часто постає лише шляхом до неї. Тому сеушною видається думка Л. Гришаєвої про те, що «... фактор „гендер” посідає в ієрархії відносин

¹¹ Напр., Александрова, вказ. тв., с. 71

¹² Напр., Jespersen, вказ. тв., с. 173

¹³ Там же, с. 173

¹⁴ N. Wolfson, *Pretty is as Pretty Does: A Speech Act View of Sex Roles*, "Applied linguistics", 1984, Vol. 5, No 3; Л. А. Кокойло, *Комплиментарные высказывания в современном английском языке: (структура, семантика, употребление): дис. ... канд. филол. наук*, Киев 1995, с. 155–157

¹⁵ О. С. Иссерс, *Коммуникативные стратегии и тактики русской речи*, Москва 2008, с. 97

між дискурсами можна було комплімент як симпатію»¹⁶.

Флірт тяжко маніпулятивний у ситуаціях флірту цими характерними позитивними висловлюваннями чоловіками спостерігається зазвичай, мовами соціальним статусом з усного мовлення – викладачками фіксує. У маніпулятивних нижчих за статусом

Предметом жінкам у ситуації вміння, здібності (якості) (7%). загальну позитивну оцінку мовця до сприймання компліментів, що має відношення

Хоча обривок повтори, вигук форми, непрямі мовлення, у ситуації позитиву) це в «чоловічому гіперболи та часто послуги засвідчують в зовнішність сприймання

Негативно спрямованих маркують при мовець –особа

¹⁶ Л. И. Гришаева, *Международная коммуникативная лингвистика*, Москва 2001, с. 1

між дискурсивно значущими параметрами не таку високу позицію, як це можна було б припустити, спираючись на прототипне уявлення про комплімент як лестощі, що говорить чоловік жінці з метою завоювати її симпатію»¹⁶.

Флірт також до симетрії мовців за віком і соціальним статусом: серед маніпулятивно спрямованих компліментів, висловлених чоловіками жінкам у ситуаціях флірту, 77% висловлювань адресуються партнеру, рівному за психологічними характеристиками (проти 23% – нерівному). Серед «асиметричних» позитивно оцінюваних висловлювань домінують компліменти, адресовані чоловіками співрозмовницям із нижчим соціальним статусом чи посадою і, зазвичай, молодшим. Флірт чоловіка з жінкою, вищою в посаді / за соціальним статусом або старшою за віком, засвідчують лише приклади з усього мовлення (преважно в парах «учень – вчителька», «студент – викладачка»), матеріал художньої літератури таких прикладів флірту не фіксує. У маніпулятивних ситуаціях залучення чоловіків щодо жінок, нижчих за статусом, можуть виявляти фемілярність.

Предметом позитивної оцінки в компліментах, які роблять чоловіки жінкам у ситуаціях флірту, постають зовнішність співрозмовниці (52%), її вміння, здібності, заслуги (13%), риси характеру (домінують моральні якості) (7%). 24% «чоловічих» компліментарних висловлювань дають загальну позитивну оцінку адресату-жінці, 5% – маркують ставлення мовця до співрозмовниці. Ілюстративними прикладами представлено компліменти, які підкреслюють унікальність жінки або стосуються чогось, що має відношення до неї.

Хоча образність мовлення, його насиченість пестливою лексикою, повтори, вигук, висловлювання окличної, питальної, риторично-питальної форми, непрямі висловлювання, натяки характеризують більше жіночі мовлення, у ситуаціях флірту (і в межах реалізації маніпулятивної стратегії позитиву) це притаманно й мовленню чоловіків. Серед трьох частотності в «чоловічому арсеналі» художніх засобів відзначаються епітети, метафори, гіперболи та порівняння. Варто зазначити, що в ситуаціях флірту чоловіки часто послуговуються прийомом запевняння в щирості. Це передусім засвідчують висловлювання, предметом позитивної оцінки у яких постає зовнішність співрозмовниці чи її зовнішній вигляд.

Негативно оціню або лайливу лексику зафіксовано в маніпулятивно спрямованих висловлюваннях, що передають позитивну оцінку чи маркують прихильне ставлення до адресата (преважно чоловічої статі), де мовець – особа виключно чоловічої статі.

¹⁶ Л. П. Гришова, Объект комплимента в гендерном измерении, в: Доклады первой международной конференции «Гендер: язык, культура, коммуникация», 25–26 ноября 1999 г., Москва 2001, с. 160

повтору
наковою
стрикції,
інкам»¹³.

в анто-
ліментів
зв'язання
лювань.
еншення
оловків
є група

літтивно
ає особа
тіюється

з метою
тим, що
статі до
ого разу
«15»¹⁵.

ованими
теротип
тивного

кам, на
дозволяє
няванн
а флірт
в думка
відносин

thed Ingi-
времном
аук, Киев
008, с. 97

У нефліртових ситуаціях домінують експресиви, у яких чоловік-адресант і жінка-адресат однакові за віком, статусом і посадою (57% порівняно з 43% експресивів, що мають місце за «асиметричної» інтеракції).

Причому, типовою є асиметрія різностатевих комунікантів за статусом чи посадою: чоловіки частіше адресують компліменти жінкам, що займають нижчу позицію в соціальній ієрархії, ніж вишим за них у посаді / за соціальним статусом. Так, у робочій картотеці зафіксовано вдвічі більшу кількість прикладів висловлення компліментів на адресу жінки чоловіком, який має вищий соціальний статус порівняно із співрозмовницею, ніж тих, у яких мовець стоїть на нижчій соціальній сходинці.

Вікова асиметрія інтраквантів різної статі в ситуаціях маніпулювання, що не передбачає флірт, не є яскраво вираженою.

У тих випадках, коли чоловік-маніпулятор не націлений на флірт зі співрозмовницею, предметом позитивної оцінки постають її зовнішність (23%), ділові якості, заслуги, вміння, таланти (18%), діти, майно чи об'єкти, що мають до неї якесь відношення (14%), розум (12%), риси характеру, переважно моральні якості (9%) Компліментарні висловлювання, що дають загальну позитивну оцінку адресату жіночої статі, становлять 20%, а ті, що маркують унікальність чи потрібність співрозмовниці, – 4%. Лише одним прикладом представлені компліменти щодо національної належності адресата жіночої статі.

Отже, як і в ситуаціях флірту, позитивно оцінені висловлювання чоловіків на адресу жінок у нефліртових ситуаціях здійснення маніпулятивного впливу зосереджуються на зовнішності представниць жіночої статі (щоправда, порівняно із ситуацією флірту їх більше ніж удвічі менше). Компліменти щодо зовнішнього вигляду в ситуаціях, що не передбачають флірт (як, до речі, і в ситуаціях флірту), жінкам зазвичай висловлюють чоловіки, однакові з ними за віком і статусом чи посадою (59%). Прикладів компліментів щодо зовнішності, висловлених значно молодшим чоловіком старшій жінці в нефліртових ситуаціях, робочою картотекою не зафіксовано.

Компліменти чоловіків на адресу жінок, які обіймають вищу посаду чи мають вищий соціальний статус, часто містять урочисті слова. Тут не спостерігається порушення мовних норм і наявності слів із суфіксами зменшеності. Такі висловлювання рідко оформлені питальними чи риторично-питальними реченнями. Обірвані структури для нефліртових ситуацій здійснення маніпулятивного впливу теж не характерні. Мовлення чоловіків-маніпуляторів, адресоване жінкам, вишим за статусом чи посадою, відзначається й насиченістю художніх тропів, серед яких домінують епітети, метафори та гіперболи. Компліменти, висловлювані

чоловіками жінкам молодшим, частіше

Жінки краще спілкуються з чоловіками: 68% представників чоловічої статі флірту. У ситуаціях флірту мовцем чоловіком є чоловік вищим статусом. Така ситуація здійснення маніпулятивного впливу рівному за статусом

Якщо для чоловіків маніпулятивний вплив у посаді й статусі мовниці, то спостерігається різниця за віком. Причому, у ситуаціях флірту вищий соціальний статус мовця

Порівняно з ситуаціями висловлювання маніпулятивного впливу в ситуаціях флірту кількість песен Типовими ту ж ситуацією недоговорювані

В тематичній групі у ситуаціях флірту його моральні заслугах (16%) його зовнішності чоловікам у ситуації співрозмовниці

У ситуаціях флірту, теж до чоловічої статі (з 40%). Причому, статусом чи посадою адресатів висловлювання

Результатом порушують маніпулятивний вплив на зовнішності спілкування,

чоловіками жінкам, нижчим у посаді чи за соціальним статусом та значно молодшим, часто містять пестливі форми, зменшені варіанти імен тощо.

Жінки компліментарні висловлювання адресують здебільшого чоловікам: 68% компліментів, у яких мовець – жінка, висловлені на адресу представників сильної статі. Але лише 28% із них припадає на ситуації флірту. У ситуаціях флірту, де адресантом постає жінка, як і в ситуаціях із мовцем чоловічої статі, спостерігається симетрія комунікатива за віком та статусом. Так, робоча картотека показала, що у фліртових ситуаціях здійснення маніпулятивного впливу 91% висловлювань жінки адресують рівному за статусом і віком партнеру та 9% – нерівному.

Якщо для «чоловічої» стратегії флірту за віковою чи статусною асиметрії комунікатива характерне домінування компліментів, висловлюваних вищим у посаді й старшим чоловіком нижчий у посаді / за статусом співрозмовниця, то в «жіночій» фліртовій стратегії статусна нерівність не спостерігається. Натомість тут мають місце компліменти молодшим чоловікам. Прикладів адресування компліментарних висловлювань у ситуаціях флірту жінкою чоловіку, котрий обімає вищу посаду чи має вищий соціальний статус, робоча картотека не фіксує.

Порівняно з «чоловічими» компліментами жінкам компліменти, висловлювані жінками чоловікам із метою здійснення маніпулятивного впливу в ситуаціях флірту, характеризуються відсутністю чи незначною кількістю пестливих форм слів, зменшених варіантів імен, художніх тропів. Типовими тут є компліменти-наївки, непрямі компліменти, компліменти-недоговоровання.

В тематичному плані «жіночі» компліменти на адресу чоловіків у ситуаціях флірту фокусується на рисах характеру співрозмовника (22%), його моральних якостях (19%), професійній майстерності, вміннях, застугах (16%), розумових здібностях (13%), зовнішності адресанта чи його зовнішньому вигляді (6%). 12% компліментів, які говорять жінки чоловікам у фліртових ситуаціях, дають загальну позитивну оцінку співрозмовнику, 12% характеризують його вік та довід.

У ситуаціях здійснення маніпулятивного впливу, що не передбачають флірт, теж домінують висловлювання, адресовані мовцем-жінкою партнеру чоловічої статі, рівному за статусом / посадою чи віком (60% порівняно з 40%). При взаємодії різностатевих партнерів, неоднакових за віком, статусом чи посадою, де мовцем постає жінка, закономірностей щодо адресати висловлювань не спостерігається.

Результати нашого дослідження показують, що жінки-маніпулятори не порушують правило етикету, відповідно до якого позитивне оцінювання зовнішності чоловіка, вишого за статусом, особливо під час ділового спілкування, вважається некультурним.

чоловік-
причиною»
(57%

а статусом
нкам, що
у посаді /
більшу
чоловіком,
, ніж тих,
утованья,

а флірт зі
вншність
майно чи
(2%), риси
і вислов-
вої статі,
трінність
мпліменти

влювання
іісення
дставниць
ніж удівчі
х, що не
и завичай
и посадою
их значно
, робочою

посаду чи
Тут не
суфіксами
нними чи
фліртових
Мовлення
стусом чи
еред яких
влювані

Аналіз робочої картотеки дозволяє говорити про тематичну гендерну закріпленість маніпулятивно спрямованих компліментарних висловлювань: у ситуаціях здійснення маніпулятивного впливу жінкам частіше роблять компліменти щодо зовнішності, а чоловікам – із приводу дій чи їх результатів. Це пояснюється різницею в ціннісних орієнтаціях: для жінок соціально значущою є зовнішня привабливість, тоді як для чоловіків важливіші здібності та ділові якості.

Домінування „чоловічих” висловлювань представлено і в субтактиці вираження позитивного ставлення до співрозмовника. Так, у 73% висловлювань вибірки, що маркують позитивні почуття, мовцем постає представник чоловічої статі. 48% цих висловлювань адресовані жінкам. При цьому, показовою є тематична закріпленість експресивів на позначення почуттів: 82% таких висловлювань мають місце в ситуаціях флірту.

Жінки до вираження позитивних почуттів із маніпулятивною метою вдаються рідше, ніж чоловіки: робоча картотека зафіксувала лише 25% прикладів експресивів, які маркують прихильність до співрозмовника, у яких адресант жіночої статі. Цікаво, що серед таких висловлювань домінують ті, що адресуються чоловікам (66%). Причому, на ситуації флірту з них припадає лише 14%, що дозволяє зробити припущення про те, що маніпулювання у сфері любовних стосунків для жінок не типово. До того ж, жоден із прикладів не засвідчує прямого вираження кохання чи захоплення – тут домінують натяки, імплікатури та непрямі висловлювання. Це можна пояснити суспільними нормами, відповідно до яких у слов'янській культурі жінці не личить першій освідчуватися в коханні та говорити прямо про свої почуття до чоловіка, а також специфікою маніпулятивних стратегій, що передбачають маскування маніпулятором своїх комунікативних цілей і мети спілкування з об'єктом здійснення впливу.

Кількість експресивів, адресованих жінками жінкам, є відносно невеликою у двох субтактиках тактики підвищення значимості співрозмовника. І в субтактиці позитивного оцінювання, і в субтактиці прихильного ставлення до співрозмовника спостерігається асиметрія жінок-комунікантів за віком і / чи соціальним статусом, посадою. Старші за віком жінки частіше виражають прихильність і позитивно оцінюють молодших співрозмовниць. Але вищі в посаді / за статусом мовці жіночої статі частіше виражають своє позитивне ставлення до співрозмовниць, що стоять на нижчій сходинці в соціальній ієрархії. Однак нижчі в посаді / за статусом комунікантки майже в чотири рази частіше дають позитивну оцінку вищим за цим критерієм партнеркам по інтеракції.

Предмет висловлювань співрозмовниці (24%), інтелектуальні по інтеракції.

Співрозмовниці пестливі форми. Нижчі в посаді характеризуються лексикою, що

Л. Клочко висловлює похвальних висловлювань зумовлену оцінку з приводу здібностей нашої науки підтвердження значення комунікативності суспільстві специфікою висловлювань вигоди від соціального

Здійснені експресивів те, що «гендерні диференціації» можуть корисні іншої необх

Таким чином маніпулятивні експресиви, Міжгендерні комунікативні одержання мовної. Мовленнєвою мірою притаманні слова. Як у висловлюванні „чоловічих” зовнішній ви

¹⁷ Л. І. Клочко, висловлювання (на матеріалі інтерв'ю)
¹⁸ Серова, 2004, с. 100.

Предметом позитивної оцінки в маніпулятивно спрямованих висловлюваннях, адресованих жінкам, постають ділові якості співрозмовниці, її здібності, виконання певних дій (41%), зовнішність (24%), інтелектуальні якості (14%), моральні якості (14%), діти партнерки по інтеракції (8%).

Співрозмовниці старшого віку щодо значно молодших використовують нестивлі форми імен, звертань, номінацій адресата та їх поширювачів. Нижчі в посаді / за статусом жінки, звертаючись до вищих за ними характеристиками співрозмовниці, часто послуговуються впрочистю лексикою, штапами офіційно-ділового стилю.

Л. Ключко, дослідивши соціолінгвальні особливості функціонування похвальних висловлювань в англійських країнах, помітила культирно зумовлену ознаку: переважання схвальних відгуків осіб обох статей із приводу здібностей і успіхів у тому чи іншому виді діяльності¹⁷. Підумки нашій науковій розвідці, здійсненій на матеріалі української мови, підтверджують цю закономірність, але вона не свідчить про велике значення конкурентоспроможності та ділових якостей в українському суспільстві, як у британському чи американському, а зумовлена специфікою маніпулятивного впливу, націленого передусім на одержання вигоди від співрозмовника - використання його для підвищення свого соціального статусу чи покращення матеріального становища.

Здійснений нами аналіз гендерного аспекту функціонування експресивів у маніпулятивному дискурсі дозволяє підтвердити думку про те, що «гендерні стереотипи мовленнєвої поведінки є відображенням диференціальї соціальних ролей чоловіка і жінки, які, тим не менше, можуть коригуватися в той чи інший бік під впливом професійної чи якоїсь іншої необхідності»¹⁸.

Таким чином, тактика підвищення значимості співрозмовника маніпулятивної стратегії позитиву є гендерно маркованою: тут домінують експресиви, висловлені чоловіками симетричному за статтю партнеру. Міжгендерна маніпуляція відзначається статусною нейтральністю комунікантів та їх симетричністю за віком, націлена передусім на одержання матеріальної чи іншої вигоди, а філірт постає лише шляхом до неї. Мовленню маніпуляторів обох статей у ситуаціях філірту однаковою мірою притаманні еліптичні висловлювання, повтор, недомовки та фігури слова. Як у ситуаціях філірту, так і у нефіліртових ситуаціях предметом «чоловічих» компліментів на адресу представниць жіночої статі постає зовнішній вигляд співрозмовниці.

¹⁷ Л. И. Ключко, Выказывания похвалы в коммуникативно-деятельностной парадигме общения (на мат. англ. яз.): дис. ... канд. филол. наук, Сумы 2003, с. 114

¹⁸ Сорова, вказ. тв., с. 155

гендерну
вловань:
роблять
й чи їх
я жінки
оловків
жінкам.
вив на
ситуація
73%
и постає
жінкам.
вив на
ситуація
25%
мовника,
вловань
ситуації
я про те,
пове. До
кання чи
исловлю-
до яких
оханні та
пифікою
улятором
існення
сно неве-
мовника.
хильного
унікантів
ом жінки
олодших
ної статі
ниці, що
осади / за
позитивну

Подальше дослідження значущості статусної ієрархії та вікових характеристик учасників маніпулятивно маркованих комунікативних ситуацій дозволить скласти більш повне уявлення про соціокомунікативні аспекти маніпулятивної стратегії позитиву.

Gender Peculiarities of Manipulative Discourse (Based on Ukrainian Language)

The article is devoted to the research gender aspect of the tactic for increasing meaningfulness of the interlocutor's manipulative strategy of positive. What is investigated is the difference between expressiveness, which is presented by positive evaluated utterances, and the utterances which pass a favorable attitude toward the interlocutor, used by people for the purpose of exerting manipulative influence.

АЛЕКСАНДР
Uniwersytet W

РАЗМ

К

В 2010 году
графии проф
в аннотации
в современн
нового стол
рассматрива
языка, поэто
развития, к
образовател
монографии
которые явл
и Центральн

В основ
с о ц и а л ь
произошли
прошлого в
причины, к
поведения¹:

1. в стра
и России, т
ленинизма,
отметить, ч
процесс про

2. возни
политическ

¹ К. Ozóg,